

17 Deireadh Fómhar

Lá Idirnáisiúnta na Náisiúin Aontaithe ar san Díothú na mBochtaineacht

Déantar ceiliúrtha ar an lá seo ar bhealaigh difriúla ar fud an domhan gach bliain. Ar an lá seo tugtar cuireadh do dhaoine labhairt amach in aghaidh bochtaineacht agus toirmeasc shóisialta, agus smaoineamh ar bhealaigh gur féidir deireadh a chur le neamhionannas.

I 2008, d'eagair Pléaráca, le maoiniú ón Combat Poverty Agency, togra ealaíne le bunscoileanna an Droma agus Leitir Caladh. Chuaigh beirt aoi-chainteoir, Caitlín Uí Chonghaile agus Aisling Ní Thuathail, chuig na scoileanna chun labhairt leis na páistí faoi bochtannas agus an taithí a bhí acu féin ag obair le daoine bochta agus ag bailiú airgead ar a san. Ansin, chuaigh ealaíontóir, Bernie Seoige as Rosmuc, isteach sna scoileanna agus d'oibrigh sí ar phósáí ealaíne leo.

Rinne an dá scoil obair iontach agus ar an 17 Deireadh Fómhar bhí taispeántas do na saothair ealaíne i Muintearas, Tír an Fhia. Eimear Ní Chonaola ó Nuacht TG4 a sheol an taispeántas agus bhí siamsaíocht ón Sorcas Beag. Bhí an-lá againn ar fad agus bhí an obair ealaíne ón dá scoil ildhathach agus spreagúil. Ní amháin go raibh pictiúirí iontacha

Scoil Náisiúnta An Droma, Leitir Mór

déanta acu, ach bhí mapaí le staitisticí agus eolas faoi bhochtaineacht agus na bealaigh a ghoilleann sé ar tíortha difriúil. Bhí sé soiléar go raibh macnamh déanta ag na páistí ar an téama agus b'shin é an toradh is fearr ar an togra.

I 2009 tá súil ag Pléaráca togra eile a eagrú do 17 Deireadh Fómhair. Tá iarratas déanta ar an Combat Poverty Agency chun maoiniú a fháil chun piosa scannánaíocht gearr a thaifead i Rosmuc le grúpa daoine óga, 13/14 bliain d'aois, faoi bhochtaineacht. Beidh tuilleadh eolas faoi seo amach anseo má fháigheann muid maoiniú.

Máire Pháidín Uí Mhaoilchiaráin

Máire Pháidín Uí Mhaoilchiaráin ag cur síos do Mheta Uí Mháille ar shaol an oileáin le linn a hóige, ar an tréimhse a chaith sí Meiriceá agus ar shaol an oileáin inniu.

Sea is as an oileán seo mé, rugadh agus tógadh anseo in Inis Meáin mé. Ar Bhaile na Creige a rugadh mé, bhí seanteach againn ann. Tar éis roinnt blianta tháinig scéim amach le haghaidh tithe nua agus thóg m'athair teach nua ar Chinn a' Bhaile, an baile is faide siar ar an oileán. Bhí mé naoi nó deich de bhlianta nuair a chuaigh muid go Cinn a' Bhaile. Mairéad Pháidín Johnny a thugtaí ar mo mháthair. Ba Flathartach í as Baile na Seoigeach. Seán Ó Conghaile a bhí ar m'athair as Baile na Creige ó thúis.

Tá bailte go leor ar an oileán – Baile an Bhóthair, an baile is faide soir atá ag dul go dtí an fharraige. Móinín na Ruaige, Baile an Leisín, sin é an baile a bhfuil mé féin air, Baile an Teampaill, Baile an Dúna, Baile na Creige, Baile na Seoigeach, Cinn A' Bhaile, Gort an Rí agus Cnogán an Ghé. Bhí teaghlach mór againn ann dhá dhuine dhéag, cúigear deartháireacha, cúigear deirfiúracha agus mé féin. Fuair duine eile cailín beag, Nóirín bás ina páiste. Bhí mise ar an duine ba shine, bhí Bríd, Peige, Saile nach maireann, Treasa, Seán, Páidín, Colm, Stiofán, agus ba é Peadar an duine is óige sa chlann. Bhí cuid mhaith acu i Meiriceá. Tá beirt sa bhaile Seán agus Peadar atá ina gcónaí ar an oileán. Bhí Colm agus Páidín, nach maireann, i Meiriceá.

Bhí an saol crua ag an am sin, fataí is mó a bhíodh againn nuair a bhí mise ag éirí suas. Arán nuair a bhíodh plúr le fáil ach bhí plúr gann. Is minic a bhíodh orainn an cáca boic a scríobadh. Rinne muid an oiread de sin. Thaitin sé le m'athair. Bhíodh grideall ag mo mháthair agus bhíodh sí dá bhrúith dúinn agus bhíodh muidé air. Cáca boic a thugadh muidé air.

Sa samhradh bhíodh iasc fairsing, d'fhaighimis ó dhaoine eile é mura mbíodh sé againn féin. Bhíodh sé lena suipéar againn leis na fataí. Bhíodh an bainne agus neart uibheacha againn, ach thairis sin ní mórán feola a bhíodh

Máire Pháidín - bhí sí thart ar seacht mbliana sa bpictiúr seo. Sa chúla bhí na fir ag cur beithí ar an 'steamer' go Gaillimh ag an margadh. Sna cléibh tá éadach tirim do na fir le tabhairt leo.

againn, bagún anois agus arís agus caoireoil nuair a mharáití caora. Ní mórán iascach a rinne m'athair, bhíodh sé ar an gcarraig ceart go leor, thaitin ballaigh leis. Mharódh sé ballaigh agus chuireadh sé salann orthu i gcomhar an gheimhridh agus bhíodh siad againn le fataí.

Ag obair ar an talamh a bhíodh sé, tá a fhios agat bhí talamh aige agus roinnt beithíoch. Choinneodh an obair ar an talamh cruógach é agus ag iarraidh a bheith ag cur fataí agus chuile shórt mar bhíodh go leor fataí ag teastáil le haghaidh beithíoch agus muc. Bhíodh na fataí go maith acu chuireadh siad feamainn agus aoileach orthu, thugadh siad an-aire dóibh. Bhí i gcónaí ó mhí Bealtaine á nglanadh agus ag cur spray agus chuile shórt orthu.

Bhíodh muc sa mbaile againn i gcónaí, ba le díol a bhíodh sí, ach is cuimhin liom bliain amháin gur maraíodh muc, bhí lá mór acu an lá a maríodh an mhuc. Mharáíodh siad caora anois is arís b'fhéidir faoi Shamhain agus faoi Nollaig ach ní cuimhne agam ar an mhuc amháin a maraíodh mar ba lá mór é.

I gcomhar na Nollag go hiondúil mharáíodh siad caora nó sin b'fhéidir gur piosa bagúin a bheadh ann. Ní bhíodh aon fheoil turcaí chor ar bith ann. Caoireoil is minicí a bhíodh i gcomhar na Nollag.

Bhíodh caint ar Santa ceart go leor ach ní raibh aon cheo ann, b'fhéidir go gcuirfeadh mo mháthair oráiste, cúpla

milseán dá mbeadh siad le fáil nó cúpla pingin sa stoca, sin a raibh againne ar aon chaoi.

Ní raibh aon sagart ar an oileán, bhíodh air a theacht as Inis Oírr i gcónaí. Bhíodh sé ag fanacht sa teach seo. Fiú amháin tar éis pósadh dom bhíodh sé ag fanacht anseo ar feadh suas le cúig bliana déag ag an deireadh seachtaine.

Bhí daonra mór ar an oileán le linn domsa bheith ag éirí suas. Bhí go leor gasúir ag dul ag an scoil, sin siar sna ceathrachaidí. Bheadh go hard os cionn an chéad, suas le céad go leith cheapainn. Bhíodh trí nó cheithre row déanta taobh amuigh den scoil, dhá row buachaillí agus dhá row cailíní nuair a bhíodh muid ag teacht isteach, mar a thugtaí air ó out to play, le mbíodh ann. Beirt mhúinteoirí a bhí ann ag an am. Ní raibh sa scoil ach dhá sheomra ach cuireadh seomra eile aiste ansin níos deireanaí, agus ina dhiaidh sin bhí na huimhreacha sin ag laghdú.

Annie Hearse agus Bean Mhic Dhonncha na múinteoirí a bhí sa scoil ag an am sin. Máistreás Dharach a thugadh muid ar Bhean Mhic Dhonnacha. Chuala mé go bhfuil sí beo fós, chaithfeadh aois mhór a bheith aici.

Bhí monarcha beag ar an oileán agus nuair a bhí mé réidh le scoil chuaigh mé ag obair ansin. Ag déanamh stocaí don arm a bhíodh siad ann. Bhí sé iontach bheadh cúpla pingin agat le haghaidh an tsiopa ar an mbealach abhaile. Mná ar fad a bhíodh ag obair ann, is dócha go raibh cúig déag nó sé déag ar fad ag

Seirbhísí Eolais don Phobal

faoi scáth

Mfg Teo.

agus

Citizens Information Board

Ag cur i bhfeidhm an Chláir Forbartha Aitiúil Sóisialta atá á riaradh ag Pobal Teo.

Clár ama an tSeirbhís Eolais don Phobal			
CEANTAR	OIFIG FO-ROCHTA	LAETHANTA GACH MÍ	AM
Ros Muc	Beidh Oifigeach ar fáil i Ros Muc gach lá den tseachtain ón 9.30 r.n. – 4.30 i.n.		
Iorras Aithneach	Teach an Údaráis	An dara & an ceathrú Aoine	10.30 r.n. – 1.00 i.n.
An Cheathrú Rua		An chéad & an tríú Déardaoin	10.30 r.n. – 1.00 i.n.
Ceantar na nOileán	Spórtlann Mhichael Mhoir, Páirc a' Mháimín	An chéad & an tríú Déardaoin	02.00 i.n. – 4.00 i.n.
Cois Fharraige	Oifig an Chomhar Chreidmheasa	An dara & an ceathrú Máirt	10.30 r.n. – 1.00 i.n.
Dúiche Sheoighe	Oifig C.D.S.	Gach Céadaoin	02.00 i.n. – 4.00 i.n.
An Caiseal	Ionad Pobail an Chaisil	An dara Céadaoin	11.00 r.n. – 1.00 i.n.

Clár ama an tSeirbhís Eolais don Phobal Na Trí Oilean Árann			
CEANTAR	OIFIG FO-ROCHTA	LAETHANTA GACH MÍ	AM
Inis Mór	Oifig an Chomhar-chumainn	An ceathrú Déardaoin	10.30 r.n. – 4.00 i.n.
Inis Meáin	Oifig an Chomhar-chumainn	An dara Déardaoin	10.30 r.n. – 4.00 i.n.
Inis Oírr	Oifig an Chomhar-chumainn	An tríú Máirt	10.30 r.n. – 4.00 i.n.

Máire Seoige

Ros Muc

Leaba & Bricfeasta
Loistín

091-574147

Óstán an Dóilín

An Cheathrú Rua

Gach cineál ócáide
Breith Lá, Baisteadh, Bainis & Cóisir

Club Oíche

ar oscailt ag an deireadh seachtaine

Séan Ó Loideáin

Fón/Faics: 091-595169
e-phost: sean@tijosie.com

www.tijosie.com

Amharclann Chois Fharraige

Seanscoil Sailearna
Indreabhán
Co. na Gaillimhe

Fón: 091-593017
Facs: 091-593715

Ríomhphost: cst@eircom.net

COMPLETE
LABORATORY
SOLUTIONS

SAOTHARLANN CHONAMARA TEO

ROS MUC

CO. NA GAILLIMHE

TEIL: 091-574355

FAICS: 091-574356

INFO@CLS.IE

WWW.COMPLETELABSOLUTIONS.COM

Seirbhísí Iomlán Socraide

Colm & Michael Ó Cualáin

An Loch, Baile Na Cille,
Leitir Mealláin.

Fón: 091-551077/551207

Fón Póca: 087-6455682/2310635

Bean an Tigh: Therese Conroy
Scrib, Ros Muc, Conamara, Co na Gaillimhe.
Teil: 091 574139 / 087 6360039;
Ríomhphost: dunmanusbandb@hotmail.com

Tigh Pheadair Mhóir

Banrach bán, Baile na hAbhann

Beár

Go n-éirí go geal leis an bPléaráca 2009

MIANAIGH GHLEANN GABHLA

Uachtar Ard, Co. na Gaillimhe.
Teil: 091-552360/552021
www.glengowlamines.com

Seanmhianach Luaidhe
agus Airgid ón 19ú haois

Turais eolais gach 20 nóiméad

Máire Pháidín Uí Mhaoilchiaráin

obair ann. Ar innill a bhíodh muid ag obair ach bhíodh orainn an barr a fhuáil le láimh sa mbaile. Bhí na stocáí déanta in aon phíosa amháin as a chéile ar an innill. Bhí cailín óg eile ag obair ann, Anna Ní Fhlatharta Anna Sheáin Cheatín, thiar as Baile na Seoigeach. B'iontach an t-oibrí í, bhí sí an-mhaith. Dhéanadh muid dosaen nó dosaen go leith stoca sa ló. Thugadh muid abhaile ansin iad le hiad a fhuáil. Déarfainn gur trí scillinge agus sé pingine an dosaen péire a bhíodh muid ag fáil orthu.

Bhíodh corr chúrsa cócaireachta ar an oileán freisin. Cailín éigin a tháinig isteach don oileán a bhí á rith, ní cuimhin liom an t-ainm a bhí uirthi. Sa scoil a bhíodh na ranganna cócaireachta, bhíodh orainn napruín bhána a dhéanamh dúinn féin. Bhí sé go deas, bhíodh muid ag déanamh agus ag bruth rudaí agus á dtabhairt abhaile agus bhíodh muid an-sásta linn féin.

Chuaigh go leor de na leaids óga ag an am sin go Cill Dara ag obair ar an móin agus ina dhiaidh sin go Sasana. Na cailíní go Meiriceá a chuardar sin. Ní mórán cailín chor ar bith a chuaigh go Sasana. Bhí deirfiúr ag mo mháthair i Meiriceá, Bríd, Delia Connolly a thugtaí uirthi i Meiriceá bhíodh sí ag scríobh againn, sí a thug amach mise. Bhí fonn orainn imeacht, go mór mór nuair a chloisfeadh muid na heitleáin bhí fonn orainn imeacht.

Scríobh mé ag m' Aintín agus chuir sí na páipéir agam. Bhíodh réiteach mór le déanamh, bheadh suas le bliain i gceist. Chaithfeadh dul go Baile Átha Cliath agus cúpla lá a chaitheamh thuas. Bhíodh an bhean seo i nGaillimh 'Kate Fahy' a bhí uirthi, ba í an agent í. Shocraíodh sise chuile shórt, duine le casadh leat i mBaile Átha Cliath, lóistín agus chuile shórt. Ní raibh aon chleachtadh againn a bheith as baile, déarfainn gurb é an chéad uair a bhí mise i nGaillimh nuair a chuaigh mé ag tógáil pictiúir le dul go Meiriceá. Is cuimhin liom imeacht ar an mbád an "Dún Aengus" agus shíl mé nach dtiocfainn abhaile beo bhí mé chomh tinn sin. Bhí mé leis an mbád a fháil mí na Samhna, ach d'iarr m'athair is mo mháthair orm fanacht go gcaití an Nollaig ó tharla go raibh sé chomh gar don Nollaig.

Dúirt mé go bhfanfainn ach nuair a bhí an Nollaig thart ní raibh Kate Fahy in ann bád a fháil dom, ní raibh sé éasca le linn an chogaidh. Bhí orm dul go Baile Átha Cliath arís agus cur isteach ar víosa eile a fháil mar bheadh mo víosa

caite faoin am a mbeinn in ann bád a fháil arís. Dúirt Kate Fahy liom nár ghá dom pictiúr a fháil tógtha arís ach bhí orm dul go Baile Átha Cliath faoi mo víosa. Rinne mé sin, ach nuair a bhí mé thuas chuir siad amach mé le pictiúr a thógáil, Níl a fhios agam beo cén chaoi ar éirigh liom. Bhuel ní raibh a fhios agam cá dtiocfainn. Chuaigh mé isteach in áit éigin agus thóg mé iad. Bhí sé crua go leor, bhí orm fanacht cúpla lá le dul ag an dochtúr agus xrayanna a fháil tógtha. Ní mórán Béarla a bhí agam, thuig mé Béarla ach ní raibh mé in ann píosa cainte a dhéanamh i mBéarla.

Bhíodh muid ag cur fios roimhe sin ar amhráin Bhéarla go Baile Átha Cliath. Bhíodh siad le fáil in áit éigin ar phingin an ceann. Bhí an cailín seo ar an oileán a mbíodh a h-athair i nGaillimh go minic agus thugadh sé an páipéir abhaile, agus sin é an áit a bhí sí faoi na hamhráin seo. Bhíodh muid ag foghlaim Béarla uathu sin. An focal nach dtuigfeadh muid d'iarr muid ar dhuine éigin é a inseacht dúinn. Sin é an chaoi a raibh muid ag foghlaim Béarla.

An oíche sula ndeachaigh mé go Baile Átha Cliath d'fhan mé i nGaillimh le banaltra a bhíodh ag teacht ar an oileán, Mary agus Frank D'Arcy. Mary Brown, b'as Maigh Eo di ó thús. Ní bhíodh bád le fáil as an oileán ag an am sin ach dhá lá den tseachtain, Dé Céadaoin agus Dé Sathairn. Ach is cuimhin liom nuair a tháinig mé anuas an iarradh seo, bhí an traen deireanach, bhain rud éigin den traen agus bhí sí píosa fada stopaithe agus nuair a tháinig muid go Gaillimh ní raibh ach mé féin agus beirt eile ar an traen. Beirt óg, fear agus bean d'iarr siad orm an dtiocfainn go dtí an Bóthar Mór in éineacht leo, sin é an áit a raibh siad ina gcónaí mar go raibh sé ródheireanach agam a bheith ag dul go Bóthar na Trá an áit a raibh an teach ina raibh mé le fanacht. Bhí sé thart ar a dó a chlog san oíche. Dúirt mé leo go raibh teach lóistín gar agus dúirt mé leo go dtiocfainn ansin. Chuaigh mé ag an teach lóistín, bhí mé ag bualadh an dorais ar feath leathuair ach ní bhfuair mé aon aird.

B'éigean dom tosaigh ag siúl go Bóthar na Trá cé go mo deireanach liom é mar bhí mé ag cuimhniú cén chaoi a ndúiseódh mé iad sin freisin. Is cuimhin liom a bheith ag siúl siar agus bhí an bheirt fhir seo agus bhí soilse lasta, áit a raibh caoi á chur ar an mbóthar. Bhí an bheirt ina suí ann ag

Ó Chlé: Máirín Ní Chonghaille (Bheartia Bhán), Máire Ní Fhlatharta (Phealtch Bheag), ?, Máire Ní Fhlatharta (Máire Pháidín). Tógadh an pic. i mBoston sna 50aidí

faire. Dúirt siad liomsa "What is a young girl like you doing out at this hour of the night?" D'inis mé dóibh go dtáinig mé ar an traen agus go raibh sí deireanach, bhuail mé liom agus chuaigh mé go Bóthar na Trá. Bhí an t-ádh orm fuair mé an doras oscailte romham.

Ba fada ina dhiaidh sin go raibh mé in ann bád a fháil go Meiriceá, bhí sé ina Shamhain arís. Sin é an t-am a chuaigh mé go Gaillimh, chaith mé cúpla mí ann. Bhí mé ag tabhairt aire do bheirt pháistí. Bhí colcearthar liom freisin ag obair i dteach eile i mBóthar na Trá ag tabhairt aire do pháistí freisin agus thugadh an bheirt againn na páistí ar an trá.

Chuaigh mé abhaile sula ndeachaigh mé go Meiriceá ach ba as Gaillimh a d'fhág mé mar ní raibh aon bhadh ón oileán ach faoi dhó sa tseachtain agus á mbeadh an aimsir go dona b'fhéidir nach mbeadh sí ag seoladh. As Gaillimh a d'fhág mé le dul go Cobh an áit a raibh an bád le fáil agam. Níl fhios agam anois an bus nó traen a fuair mé, is mé féin a rinne an bealach síos ní raibh aon duine in éineacht liom. Bhí orm athrú in áit éigin tá mé ag ceapadh gur i Luimneach é. Casadh cailín Meiriceánach orm i Luimneach bhí sí tar éis an traen a chailleadh i nGaillimh agus fuair sí carr go Luimneach. Bhí sise go Corcaigh liom. Ba deacair liom í a thuiscint. Bhí sí ag caoineadh mar bhí abhuas ar feath trí mhí in éineacht le na h-uncail thiar i gConamara sa samhraidh ag plé le féar agus chuile shórt. Ní cuimhin liom cén t-ainm a bhí uirthi.

Go New York a bhí an bád ag seoladh. An "SS Washington" an t-ainm a bhí

SAORCLOCH

Éamonn Ó Mainín

Turloch, Rosmuc

**Ballaí Cloch,
Aghaidh Tithe,
Tinteáin**

Fón Póca: 087-6960850 Gach rath ar an bhFéile!

Siopa Ruairí Beag

Inis Meáin, Oileáin Árann, Co. na Gaillimhe

Fón/Faics: 00 353 99 73136

Fón Póca: 00 353 86 3460792

R-phost: gerimcinis@yahoo.ie

Amanna Oscailte

Dé Luain - Dé hAoine 10.30 - 6.00 i.n.

Dé Sathairn 10.30 - 5.00 i.n.

(Dúnta 1.00 - 2.00 i.n. le lón)

Dé Domhnaigh & Lá Saoire Bainc

Sundays & Bank Holidays 12.00 - 2.00 i.n.

Nioclás Ó Conchubhair Teo.

Rogha agus Seirbhís den Scoth

Quality Choice Service

Leitirmóir, Co. na Gaillimhe

Fón: 091-551 114

Faics: 091-551 258

Casla, Co. na Gaillimhe

Fón: 091-506 111

Faics: 091-506 044

Ábhar Tithíochta, Pluiméireacht, Leictreach,
Meaisín Níochán, Soirn, Crua Earraí, Péint & srl.

Go n-éirí an t-ádh le Féile Pléaráca 2007

Comharchumann Forbartha Árann Teo.

Seirbhísí ar fáil:

Forbairt Pobail

Giomnásiam

Ionad IT

Breosla Árann

Cúrsaí ar siúl

Seirbhísí Oifige

Cóipeáil

Clóscríobh

Priondál

Uaireanta Oifige

Luan - Déardaoin Aoine

9.00m. - 5.00in. 9.00m. - 4.00in.

Lón:

1.00in. - 2.00in.

Cill Rónáin, Inis Mór, Árann,

Cuan na Gaillimhe

Fón: 099 61354/61394 Facs: 099 61454

MOYCULLEN MEATS

Moycullen Meats was established in 1985 and started producing cooked hams for their own deli. Through popularity and word of mouth Moycullen Meats were asked by major supermarkets to supply their specialities. Moycullen Meats products can be purchased in Dunnes Stores, Supervalu and several supermarkets and delis throughout Connaught.

CONTACT:

Dominic Downey,

Moycullen Meats, Moycullen, Co. Galway.

Telephone: 091 555683 / 091 555223

Email: domdowney@hotmail.com

Tí Catherine

Catherine Mulkerin, Bed & Breakfast
Cill Rónáin, Rooms en-suite
Oileán Árann, Co. na Gaillimhe
Fón: 099-61464

Tigh Joe Mac

Cill Rónáin, Inis Mór

Ceol, Craic & Bia

Fón: 099-61248

Tigh Whicí

An Cheathrú Rua
Co. na Gaillimhe

Fón: 091-595110

Grósaer Trádálaí agus Búistéir
Flo Gas

Máire Pháidín Uí Mhaoilchiaráin

uirthi, ba é an turas deiridh é a rinne sí. Bhí fear amháin as Inis Mór ar an mbád, Patrick Mac Donnacha, ach ní mórán a chonaic mé dó, mar ba sa leaba a chaith mé an chuid is mo do na seacht lá a thóg an turas, bhí mé tinn an t-am ar fad.

Bhí banaltra ann den chine gorm. Bhí sí an-chrosta. Chuireadh sí as an leaba tú. Bhí mé ceart sa leaba ach chomh luath is a shuínn suas bhí mé ag caitheamh aníos. Bhí mé ag caitheamh aníos fola ar deireadh. Ní raibh mé ag ithe tada. Úllaí agus tósta, sin a raibh ceadaithe duit nuair a bhí tú tinn. Ó, b'fhada an t-achar é seacht lá. Bhí beirt chailíní as Túr Mhic Éadaigh sa seomra liom agus bhí cailín eile as Conamara ar an mbád. Go Washington a bhí sí sise ag dul.

Is i mBéarla a bhí siad ag labhairt liom. Ní raibh a fhios agam go ceann cúpla lá go raibh Gaeilge acu, ach an trathnóna seo bhí siad ag glanadh a gcuid bróga, "caith agam an scuab" a dúirt duine acu leis an duine eile. "Tá Gaeilge agaibh" a dúirt mise, "Ó, tá" a dúirt siad. "Is as Túr Mhic Éadaigh muid".

Bhí dhá bhliain caite i Sasana acu. Bhí málaí galánta acu. Ní raibh agam féin ach mála beag donn. Bhí gúna nua galánta bán agam. Banaltra a bhí anseo a cheannaigh dom é nuair a bhí mé ag imeacht. D'iarr duine acu orm an oíche seo an dtabharfaínn an gúna di. "Beidh damhsa ar an mbád anocht" a dúirt sí "agus tá muid ag dul ann". Thug mé di é mar ní raibh mé féin in ann dul ann. Bhí duine acu ansin ag iarraidh orm dul ag siúl léi ar an deic. Go ndéanfadh an t-aer maith dom. Chuaigh agus ní i bhfad go raibh mé ag aireachtáil tinn arís. "Ó, céard a dhéanfaidh mé anois?" a dúirt mé. "Gabh isteach anseo" a dúirt sí liom. Céard a bheadh ann ach seomra folca an chaptaein.

Céard a rinne an cailín ach lipstick a chuir uirthi féin! Ansin chuimil sí a béal ar an gcuirín bán a bhí ar an shower agus d'fhág lorg lipstick air. Is gearr go dtáinig bean eile isteach agus í cantalach. Idir mise a bheith tinn agus an cuirín millte ag lipstick is beag nár mharaigh sí muid. Ní dheachaigh mise in aon áit eile nó gur shroich muid New York. Bhí píosa fáda fanacht orm i New York, chaill mé an traein go Boston agus bhí orm fanacht leis an gcéad traein eile. Bhí fear Inis Mór sa stáisiún freisin ach go Washington a bhí seisean ag dul agus fuair sé traein sách luath. Bhí m'aint agus a mac le bheith romham sa stáisiún i mBoston.

Ní raibh fón ná rud ar bith an uair sin agus ní raibh aon bhealach le scála a chur ag an dream a bhí ag fanacht liom i mBoston. Bhí mé píosa fáda i mo shuí liom féin sa stáisiún. Bhí sé inste ag m'aint dom céard a bheadh sí ag caitheamh agus go mbeadh a mac in éineacht léi. D'inis mise di céard a bheinn féin ag caitheamh le go mbeadh muid in ann a chéile a aithint. Bhí sí féin agus a mac Joe romham nuair a shroich mé an stáisiún. D'aithin mé ar an bpointe í, bhí sí an-chosúil le m'aint Máire a bhí anseo ar an oileán.

Thugadar abhaile mé, bhí siad ina gcónaí píosa amach as an gcathair. Woburn an t-ainm a bhí ar an áit a raibh siad ina gcónaí. Bhí iníon aici. B'fhéidir go raibh sí bliain nó dhó níos óige ná mé féin. Bhí mé ag codladh sa seomra céanna léi, ach ní raibh fonn orm a bheith ag caint léi mar nach raibh an Béarla go maith agam. Níor chaith mé ach seachtain i mo chónaí le m'aint.

I rith na seachtaine sin tháinig an cailín seo a bhí ina cónaí i ngar do m'aint. Ba as áit éigin i nGaillimh í agus chuala sí go raibh mé tagtha. Bhí sí ag obair i monarcha. Tháinig sí ag iarraidh orm dul ag obair, go raibh duine ag teastáil sa monarcha ach ní ligeadh mó aint dom dul ag obair ann. B'fhearr léi mé dul ag obair i dteach agus chaithfinn glacadh le céard a bhí m'aint ag iarraidh. Dúirt sí go raibh mo chol ceathar Máire Phaithe Bheag ag teacht le mé a fheiceáil. Bhí Máire dhá bhliain thall romham. D'iarr Máire orm a theacht in éineacht léi amach go dtí a teach féin, agus chuas. (tá Máire ina cónaí anseo gar dom anois ar an oileán). Máire Ní Fhlatharta agus Máire Uí Fhlatharta atá anois uirthi.

Chuaigh mé ag obair le Iúdaigh Fran agus Leo Marcus, bhí beirt ghasúir acu Jimmy agus Elisabeth, bhí an cailín aon bhliain déag agus bhí an leaid bliain nó dhó níos óige. Bhí mé i dteach álainn, bhí siad an deas agus an mhaith dom. Bhí monarcha éadaigh acu agus ní fhios cén t-éadach a thugadh siad dom, sciortaí agus blúsanna. Thugadh siad éadach le haghaidh an earraigh, an tsamhraidh, an fhómhair agus an gheimhridh dom. Chuirinn go leor éadach abhaile ag mo dheirfiúracha. Bhí airgead maith ann, 25 dollar sa tseachtain a bhí mé ag fáil ar dtús agus ansin chuaigh sé suas go dtí 45 dollar. Chuireadh muid airgead abhaile freisin cúpla uair sa mbliain. Bhí mé sé bliana thall, is leo a bhí mé ag obair ar feadh an ama sin, ní iarrfaínn corraigh as.

Máire Pháidín Uí Mhaoilchiaráin

Ní dhearna muid mórán taistil, chuaigh muid go New York uair amháin. Théadh muid ar cuairt ag a chéile agus ag na damhsaí. Bhí beirt deirfiúracha liom Bríd agus Peige tagtha amach faoin am seo. Chasadh muid le chéile sna hallaí damhsa bhí trí halla damhsa in aice lena chéile.

Bhí halla damhsa ag muintir Chonamara iad féin. Flaherty a bhí ar an bhfear a bhíodh ag ceol ann. Is ann a théadh a bhformhór. Théadh muid ag an Inter Colonial agus an Hibernian freisin. Bhíodh an damhsa thart luath timpeall leath uair tar éis a h-aon dhéag. Théadh muid ina dhiaidh sin isteach i mbialann ag ól cupán caifé nó tae. Chaitheadh muid uair a chloig eile ansin.

Bhí mé dhá mhí gann as a bheith na sé bliana ann nuair a tháinig mé abhaile. Mé féin agus mo chol ceathar Máire. Ticéid fhille a bhí againn, bhí rún againn dul ar ais ach ní dheachaigh. Anall ar an mbád a tháinig mé arís. Bád álainn an "Mauritania".

An trathnóna céanna a dtáinig muid abhaile, tháinig m'fhear agus leaid eile in éindí leis siar ag an teach againn agus canna mór portair do mo Dheaide aige. Bhí aithne agam air sula ndeachaigh mé go Meiriceá. Bhí aithne ag chuile dhuine ar an oileán ar a chéile. Is dócha go raibh sé ag caint le m'athair ach is orm féin a d'iarr sé an bpósfainn é, seo tar éis scaitheamh. Bhíodh sé thiar ag an teach againn go minic roimhe sin mar bhíodh mo dheirfiúr ag scríobh agam

agus í ag rá go mbíodh sé ag fiarraidh cén uair a mbeinn ag teacht anall. Páidín Ciarán a thugaidís air, Páidín Ó Maoilchiaráin.

Thiar sa Séipéal anseo ar an oileán a phós muid i 1955. Bhí an tAifreann ag a h-aon dhéag. Ba é an tAth. Ó Mórán a phós muid. Ba í mo chol ceathar Máirín Ní Chonghaile agus mo chol ceathar Pháidín Mairtín Ó Fátharta a sheas linn.

Sa teach anseo a bhí an bhainis. Bhí bricfeasta againn leis an Sagart abhus anseo sa teach. Tháinig an dream óg san oíche agus bhí ceol agus damhsa go maidin agus ar feadh píosa maith den lá ina dhiaidh sin. Chloisfinn na fir a rá go ndeachaigh siad amach sa teach taobh amuigh agus gur bhrúth siad iasc ann tar éis na hoíche.

Ní feictear dom go raibh sé deacair socrú síos arís ar an oileán tar éis Mheiriceá. Cheap muid go raibh feabhas tagtha ó d'imigh muid, bhí chuile shórt le fáil sa siopa. Bhí dhá siopa ar an oileán i gcónaí agus pub, níl anois ann ach siopa amháin.

Bhí muid sásta go leor, ghlac muid leis. Bhí go leor daoine dá n-aois féin ar an oileán i bhfad níos mó ná tá anois.

Isteach sa teach seo a phós mé. Aint le Páidín a thóg an teach seo. Máire Pháidín a bhí uirthi, Páidín a bhí ar a fear, Páidín Ó Flatharta. Bhí sí féin agus a fear ar feadh dhá bhliain déag i Meiriceá agus nuair a tháinig siad abhaile thóg siad an teach seo i 1910 agus bhí sí ag cuir lóistín ar fáil anseo ar feadh blianta fada. Is anseo a d'fhanadh an Sagart nuair a thagadh sé le hAifreann a léamh ag an deireadh seachtaine ní raibh aon Sagart ar an oileán, agus na cuairteoirí a thagadh. Is gearr go mbeidh sé céad bliain. Bhí sí á inseacht dom, mhair sí thart ar bhliain go leith tar éis dúinn pósadh.

Bhí Máirín againn m'iníon, rugadh Máirín i mí Iúil agus fuair Máire Pháidín bás mí Eanáir dár gcionn, is cuimhin liom go dtagadh sí isteach sa seomra ar maidin ag breathnú ar an bpáiste. Rugadh Máirín sa teach bhí sé an-deacair an t-oileán a fhágáil á mbeadh ort dul ag an Ospidéal an t-am sin. Ní raibh banaltra seasta ar an oileán ag an am. Bhí an saol crua go maith na blianta sin. Ní raibh leictreachas ná an t-uisce ar an oileán. Ní raibh againn ach móin. Chaithfeadh gach teach locht móna fháil. Is cuimhin liom bean an tí

seo, bhíodh sí ag iarraidh dhá locht i gcónaí mar gheall ar na cuairteoirí a bheith aici, lucht báid. Nuair nach mbíodh na báid in ann a theacht isteach, bhíodh siad ag tógáil an bhualtrach sna buailte nuair a bhíodh sé tirim ach ní raibh aon bhuaineas ann. Is mó luaithreach a bhí air ná tada. Ach ansin thosaigh an gual ag teacht agus bhí sé níos éasca é fháil sa deireadh mar ní raibh na báid ag teacht, bhí an mhóin glan.

Bhíodh siad ag faire go luath sa mbliain ar bháidín Mháirtín Phádraicín, sin é a thugadh m'athair air, thagadh sé go luath san Earrach. Bhíodh siad go dona gan an mhóin, ba chuma ach an mhóin a bheith acu. Ar an tine a bhrúití fataí, an t-arán sa mbacús, agus tine a chur ar a bharr. Ba í an mhóin an gantan ba mhó a bhí ar an oileán. Chaití í a spáráil. Nuair a bhíodh lucht ceannaithe thagadh gaolta le cúnamh a thabhairt an mhóin a thabhairt suas ón gcéibh ar fhaitíos go n-eireoidh an fharraige, ní fhágfí thar oíche ar an gcéibh í. Chuirí suas ar an mbuaille í agus ansin tharraingníodh siad abhaile í le carranna capail.

Tá mé féin píosa maith blianta ag coinneáil cuairteoirí ó bhí Máirín thart ar dhá bhliain d'aois, d'fhanadh an Sagart oíche nó dhó nuair a thagadh sé ag an deireadh seachtaine. Bhíodh cuairteoirí ag teacht ag an doras ag iarraidh lóistín ach sé an chaoi ar thosaigh mé, - an bhanaltra a bhí ar an oileán a chuir beirt scoláirí ón Ollscoil agam, beirt chailíní le Gaeilge a fhoghlaim. Chuir sí scoláirí eile agam ina dhiaidh sin. Agus ansin d'iarr fear an tsiopa orm, Ruaidhrí Beag, Sagairt a bhíodh ag teacht aige mí Meitheamh a choinneáil, sin é athair an fhir atá anois ann.

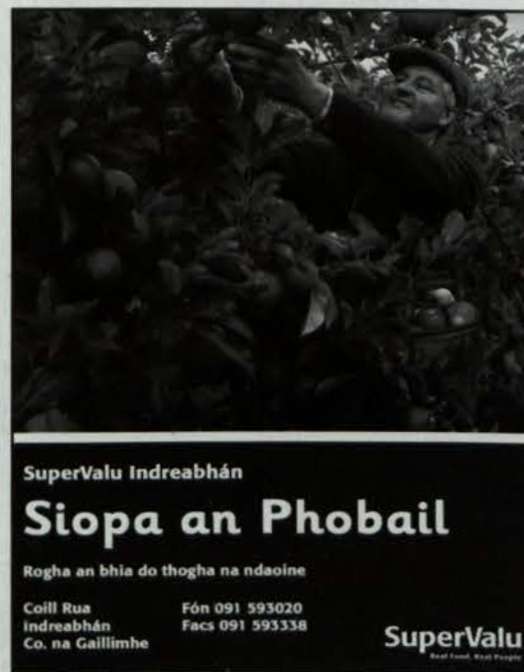
Is iomaí duine a tháinig agus a d'fhan anseo ó chuile áit sa domhan. Chaith Pól Ó Foighíl an fhaid is a bhí sé ag teacht ar an oileán, anseo liom. An fear bocht fuair sé tinn go tobann. Bíonn daoine ag teacht chuig an oileán chuile am den bhliain. Fuair m'fhear Páidín bás ceithre bliana déag ó shoin. Tá m'iníon Máirín agus a fear John Connole ina gcónaí i gCo. an Chláir. Bíonn siad isteach go minic. Chaith mé

an Nollaig gar do Bhaile Uí Bheacháin i gContae an Chláir. Tá beirt chlainne acu Cillian agus Cormac. Bíonn siad isteach go minic. Chaith mé an Nollaig in éineacht leo i gContae an Chláir, tá sé go h-álainn ann ach b'fhearr liom an t-oileán mar sin féin. Is mór an comhlúadar na cuairteoirí, tugann sé rud le déanamh dom, agus na beithí coiníonn mé cúpla beithíoch freisin is maith liom iad.

Tá go leor dul chun cinn déanta ar an oileán leis na blianta, ach bheadh faitíos ort mar sin féin go dtiocfadh sé chun deiridh. Tá daoine ag imeacht i gcónaí. D'imigh cúpla comhlúadar le gairid, sin rud nach mbíodh ag tarlú fadó. Agus níl mórán páistí ag dul ag an scoil. Níl mórán iascach á dhéanamh sé an trua é, níl an aimsir ann. Is dócha go mbíodh an aimsir níos breátha fadó. Bhíodh go leor ronnach agus chuile chinneáil á marú.

Thug an t-eitleán saoirse breá dúinn. Tá súil agam go mbeidh sí againn i gcónaí. Fuair muid litreacha an lá cheana go mbeidh gearradh siar uirthi. Ní fhágfainn an t-oileán ar rud ar bith, ach á gcuirtí deireadh leis an eitleán is beag nach ndéarfainn go bhfágfadh, ní thiocfainn ar an mbád ar thada.

Máire Pháidín Uí Mhaoilchiaráin

An Bhrídeog

Tá an tradisiún seo ar an oileán leis na cianta. Is oíche speisialta í oíche na Féile Bríde do na cailíní bunscoile. Déantar an bhrídeog as dornán tuí. Cuirtear maide slat choill trasna sa dornán mar lámha. Cuirtear éadach bán ar a ceann, gúna agus maisítear í le ríbiní ioldaite agus bróistí. Cuirtear súile, srón agus béal uirthi agus ar ar ndóigh an sparán leis an airgead a chur ann.

Is tar éis na scoile a théann na cailíní thart ó theach go teach, beirt le gach brídeog agus deir siad an phaidir in onóir Naomh Bríd agus is beannacht í seo do chuile theach ar an oileán ar an oíche seo.

**Crios Bhríde mo chríos
Muire is a Mac, Bríd is a brat
Más fearr atá sibh anocht
Go mba seacht fearr a bheidh sibh
bliain ó anocht.**

Tá na paidreacha seo in onóir do Naomh Bríd agus fuair mé fhéin iad ó mo mháthair.

**A Bhríd, a Mhuire na nGael
Scar orainn do bhrat,
A Bhríd, a chroí na féile
Stiúraigh sinn ar an mbóthar ceart
A Bhríd a mhaighdean gheal chóir
Cuidigh linn roimh Dhia na glóir
In mo shuí dhom, im luí dhom san oíche nó
sa ló.**

**Go mbeidh mé leatsa choiche is go deo.
A Bhríd, a Mhuire na nGael
Leathnaigh orm do bhrat,
Is coinnigh faoi do thearmann mé
Go bhfaighe mé bás gcairdeas Dé.**

Urnaí do Naomh Bhríd

A Bhríd dhilís Naofa
Réalt Lonrach na naofachta
Nuair ba neartmhuire creideamh Gael
Agus nuair ba mhó grá ar Dhia na huilechumhachta
Nar thréig muid ariamh
Is agatsa a chuirimid ár nguidhe anois
Le díogras agus le dóchas
Mar thug tusa cúl le saibhreas, le pléisiúir
agus le grá an tsaol seo.
Faigh grásta dhúinn Ríocht Dé agus
An fhíréantacht a chuartú thar aon rud eile
Agus muinín a bheith againn i gcónaí
as a riar aithriúil.

As ucht na déirce a rinne tú ar feadh do shaoil
Ar na daoine bochta, ar na daoine tinne agus ar gach
Duine a bhíodh ag lorg Solais agus sólas.
Fáigh dúinne go ndéanfaidh muid ár ndícheall i
nghuidhe Dé i rith ár saoil,
Agus go mbeidh muid ag tnúth, mar bhí tusa le beatha
Na Glóire i láthair Dé, Ar feadh na síorafochta.
As ucht na síochána naofa a bhí agat ar leabha do bháis
Faigh maithiúnas iomlán, ár bpeacaí agus suimhneas
aighe
Dúinne le dhul i láthair an Tiarna ina bhfuil
an ceart agus an mhórtthrocáire. Áiméan

Tobar an Chinn Dheirg

Is tobar beannaithe é seo atá suite i mbuaille in aice an tSéipéil. Déantar turas ag an tobairín seo ar an 15 Mí Lúnasa nó Féile Muire Mór sa fhómhar. Deirtear go leigheasadh daoine ann fadó – óltar braon beag den uisce as an tobairín seo tar éis na paidreacha a rá, seacht n-uaire a théitear timpeall air. Bhí scéal beag faoin tobairín seo ag daoine. 'Bhí an t-uisce gann fadó mar bhí an-triomach ann agus thug fear uisce as tobairín seo – chuir sé sa chiteal é ach níor fhiuch an citeal ariamh'. Cinn dearg nó ceann dearg, deirtear gur bhean í seo a raibh gruaig rua uirthi.